

เครือข่ายเยาวชนรกรากภู้ารักษ์ถิ่น

“กินน้ำต้องรักษา น้ำ กินจากป่าต้องรักษาป่า” คำสอนปาก
แก่อุญที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่พึ่งพิงและดูแลธรรมชาติที่สืบทอดสู่
ลูกหลานกว่าร้อยปี แต่เมื่อรัฐเข้ามากำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์และ
ประกาศนโยบายอพยพคนออกจากป่าเมื่อปี 2535 ทำให้ชุมชนที่
อาศัยและมีพื้นที่ทำกินอยู่ในป่าได้รับความเดือนร้อน ชาวบ้านจึง
รวมตัวกันในชื่อ “เครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ (คกน.)” ซึ่งสมาชิก
ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าปกากะญอที่อาศัยอยู่บริเวณ 6 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่ม
น้ำ ขาน ลุ่มน้ำแม่แจ่ม ลุ่มน้ำวาว ลุ่มน้ำบึง ลุ่มน้ำ ลูกโดด และลุ่มน้ำ
จอมทอง ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และลำปาง

ผลจากนโยบายของรัฐเป็นปัญหาที่ไม่ใช่เพียงแต่กลุ่มผู้ใหญ่เท่านั้นที่คิดหาทางออก เยาวชนเองก็รับรู้และอยาก
เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหา และพบว่าไม่ใช่เพียงชุมชนตนเองเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบแต่ยังมีชุมชน
อื่นๆที่ได้รับผลกระทบนี้เช่นกัน สิ่งนี้เองจึงเป็นแรงผลักดันให้เยาวชนอยากติดตามสถานการณ์ อยากเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับ
ชุมชนอื่นและอยากเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน กลุ่มเยาวชนเครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ จึงเกิดมาพร้อมกับ
การรวมตัวของกลุ่มผู้ใหญ่เพื่อเรียกร้องสิทธิคนอยู่กับป่า โดยจะช่วยทำงานเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน ประสานงาน รณรงค์
เผยแพร่ข่าวสาร แคน¹ เลาให้ฟังถึงเหตุผลที่เข้ามาช่วยงานพัฒนาชุมชนว่า “เริ่มเข้ามามีส่วนในการทำงานชุมชนตั้งแต่ ม.3
เนื่องจากที่บ้านมีปัญหาเรื่องการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ช่วงปี 2543 – 2548 ได้มีโอกาสมาทำงานกับมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่า
และพรรณพืชแห่งประเทศไทย ฯ”

นอกจากนโยบายของรัฐที่เข้ามาจะส่งผลกระทบต่อชุมชนแล้ว กระแสการพัฒนาาระบบการศึกษา การบริโภคนิยม
สื่อต่างๆได้คุกคามชุมชนบนดอยในทุกพื้นที่ ทำให้หลายชุมชนลี้ภัยวิถีดั้งเดิม ลี้ภัยวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อที่บรรพบุรุษ
เคยสั่งสอนมา หลายครอบครัวเปลี่ยนวิถีการผลิตจากการทำไร่หมุนเวียนมาทำเกษตรเชิงเดี่ยวใช้สารเคมีและมีหนี้สิน และ
เกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง “จากปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้เยาวชนต้องกลับมาทบทวนตัวเอง ยอมถอยออกมา
เพื่อศึกษารากเหง้าของตนเอง พร้อมกับเดินหน้าร่วมกับกลุ่มผู้ใหญ่ในการต่อสู้กับนโยบายของรัฐไปด้วย” เหนก² พูดถึงที่มา
ที่ไปของการกลับมาศึกษารากเหง้าของตนเอง เพราะเห็นด้วยกับผู้ใหญ่ในชุมชนที่มองว่าฐานรากของชุมชนต้องมั่นคงก่อน

จากที่ทำในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเดียว กลุ่มเยาวชนเครือข่าย คกน. จึงได้ขยับมาร่วมกันรื้อ
ฟื้นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณีต่างๆของชนเผ่า เช่น การทอผ้า การเล่นเต๋หน้า การอ้อทา ตัวเขียนปกากะญอ ฯ การสืบ
สานวิถี ความเชื่อชนเผ่า เช่น การทำไร่หมุนเวียน การเลี้ยงผีน้ำ การบวชป่า ฯ ต่อมาในปี 2551 กลุ่มฯ จึงได้เปลี่ยนชื่อมา

¹ นายชาติชาย ธรรมโม (แคน) แกนนำเยาวชนกลุ่มตะกอนยม ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่

² นางสาวสุศรี ชิตพัทธ์ (เหนก) แกนนำเยาวชน กลุ่มแก่อุญโพ บ้านแม่ชะปู่ จ.เชียงใหม่

เป็น “เครือข่ายเยาวชนรากลักษ์ถิ่น” โดยมีเป้าหมายเพื่อสืบสานภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของชนเผ่า พัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อปกป้องทรัพยากรชุมชนของตนเอง

เครือข่ายเยาวชนรากลักษ์ถิ่น ประกอบด้วย กลุ่มเยาวชนที่มารวมตัวกัน 11 พื้นที่ ใน 3 จังหวัด ประกอบด้วยเยาวชนชนเผ่าและเยาวชนพื้นล่าง ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ 1) กลุ่มสกอรีคลี บ้านห้วยอีค่าง 2) กลุ่มเยาวชนบ้านหนองมณฑา 3) บ้านห้วยหอย 4) บ้านหนองเต่า อยู่ใน ต.แม่วิน อ.แม่วาง 5) กลุ่มเกอญอโพ บ้านแม่ขะปู้ อยู่ใน ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง 6) กลุ่มลาโกปอ อยู่ใน ต.ดอยแก้ว อ.จอมทอง 7) กลุ่มหล่าเทอโพ บ้านป่าตึงงาม อยู่ใน ต.บึงโค้ง อ.เชียงดาว จังหวัดเชียงราย 8) กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยหินลาดใน 9) กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยหินลาดนอก 10) บ้านแม่ปุ่นน้อย อยู่ใน อ.เวียงป่าเป้า และ จังหวัดแพร่ กลุ่มตะกอนยม อ.สอง เป็นกลุ่มเยาวชนที่เป็นคนเมือง หรือคนพื้นราบกลุ่มเดียวที่เข้าร่วมกับเครือข่ายฯ

แต่ละพื้นที่จะมีผู้ประสานงานหรือแกนนำ 1 คน เรียกว่า “เยาวชนอาสาสมัคร” โดยจะไปรวมกลุ่มเยาวชนในชุมชนของตนเอง เพื่อทำกิจกรรมตามประเด็นที่สนใจเน้นเรื่องสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ประวัติศาสตร์ชุมชน การย้อมผ้าสีธรรมชาติ การจักสาน ตัวเขียนปกากะญอ พิธีกรรมต่างๆ โดยเรียนรู้ผ่านผู้รู้ ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน รวมถึงการทำกิจกรรมอาสาช่วยงานในชุมชนของตนเองด้วย ซึ่ง YT³ จะทำหน้าที่ “ติดอาวุธ” ให้กับน้องๆอาสาสมัครก่อนที่จะลงภาคสนามไปทำงานจริงในชุมชนของตนเอง โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ค่าย การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ฯ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เยาวชนรู้จักตนเอง รู้จักชุมชน เข้าใจและเท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังหนุนเสริมทักษะต่างๆ เช่น การพูด การเขียน การทำงานเป็นทีม กระบวนการทำงานชุมชน เป็นต้น เมื่อเยาวชนอาสาสมัครลงไปทำงานจริงในชุมชน YT ที่เป็นเสมือนพี่เลี้ยงจะคอยให้การสนับสนุน ติดตาม รวมไปถึงการเข้าร่วมกิจกรรมกับน้องๆ พร้อมทั้งคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำด้วย

ทุกๆ ปี แต่ละพื้นที่จะมีการสรุปงาน 1 ปี โดยรูปแบบกิจกรรมจะมีการละเล่น การตอบคำถามปัญหาต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาตลอด 1 ปีจากผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อเป็นการทดสอบว่าเยาวชนได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง เช่น หากได้เรียนรู้การอ้อทาก็ต้องอ้อทาให้ฟัง ถือว่าเป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียนด้วย สำหรับกระบวนการทำงานระดับเครือข่ายฯ เมื่อมีกิจกรรมการแบ่งบทบาทหน้าที่ของเยาวชนอาสาสมัครส่วนใหญ่จะแบ่งตามความถนัด หรือผลัดเปลี่ยนหน้าที่รับผิดชอบกันเพื่อให้แต่ละคนได้เรียนรู้และฝึกทักษะ มีการประชุมแกนนำเยาวชนเดือนละครั้ง หรือมากกว่านั้นหากใกล้วันทำกิจกรรม

กิจกรรมจะแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ กิจกรรมระดับพื้นที่ ซึ่งเยาวชนแต่ละกลุ่มจะมีการจัดกิจกรรมเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรม อาทิเช่น การจักสาน การทอผ้า การอ้อทา การเล่นเตหญา การรำดาบ การเรียนตัวเขียนปกากะญอ การสืบสานวิถี ความเชื่อของชนเผ่า อาทิเช่น การทำไร่หมุนเวียน การทำแนวกันไฟ การเลี้ยงผีน้ำ การบวชป่า เป็นต้น รวมถึงการทำกิจกรรมอาสาช่วยงานในชุมชนของตนเอง กิจกรรมระดับเครือข่าย โดยแต่ละพื้นที่จะหนุนเสริมการทำงานซึ่งกันและกัน กิจกรรมที่จัดประจำปี ได้แก่ “มหกรรมเยาวชนรักษ์วัฒนธรรม” เพื่อสร้างพื้นที่ให้เยาวชนได้แลกเปลี่ยนและ

³ โครงการฝึกอบรมเยาวชนเพื่อการพัฒนา (YT)

เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาผ่านเวทีวัฒนธรรม และกิจกรรม
สัมมนาเครือข่ายที่จะจัด 4 เดือนครั้ง โดยเวียนจัดในแต่ละพื้นที่
นอกจากนี้เยาวชนยังมองถึงกิจกรรมการพึ่งตนเองโดยการทำนารวม 4
ไร่ในพื้นที่ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ซึ่งเยาวชนจะได้ใช้โอกาสนี้ใน
การพูดคุยแลกเปลี่ยนกันด้วย ข้าวที่ได้ก็จะนำมาใช้ในกิจกรรมของ
เครือข่าย ในขณะที่เด็กในกลุ่มเยาวชนยังคงขับเคลื่อนงานร่วมกับกลุ่ม
ผู้ใหญ่ เช่น ผลักดันนโยบายโฉนดชุมชน ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่ได้
ดำเนินการต่อเนื่อง เช่น จัดค่าย เดินขบวนรณรงค์ และร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ

กิจกรรมของเยาวชนแต่ละพื้นที่นอกจากจะเป็นการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม เช่น การรำดาบ การเล่นเตหน่า
การเรียนตัวเขียนปกากะก้อแล้ว การสืบทอดความเชื่อของบรรพบุรุษที่มีต่อธรรมชาติดิน-น้ำ-ป่า ก็ยังคงดำเนินต่อไป อีกทั้ง
ทั้งเยาวชนยังมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนของตนเอง เช่น การทำแนวกันไฟ ปลูกป่า เก็บขยะ ฯ

การทำงานที่ผ่านมา นั้น เยาวชนได้พบกับปัญหา อุปสรรคมากมาย แต่ด้วยใจที่รักและอยากทำงานเพื่อชุมชนของ
ตนเองจึงทำให้เยาวชนพยายามทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่พบคือ

ปัญหาระดับพื้นที่

- ทีมงานในพื้นที่มีน้อย เนื่องจากปัญหาปากท้องและเศรษฐกิจของครอบครัว ประกอบกับเมื่อมีพิธีเศรษฐกิจเข้ามา
ทำให้เยาวชนต้องไปช่วยครอบครัว ไม่มีเวลามาร่วมเรียนรู้และทำกิจกรรม หรือเยาวชนที่เรียนในระบบที่มีภาระ
หนัก กยศ. ก็ต้องหางานนอกชุมชนเพื่อหาเงินมาใช้หนี้ กยศ. การแก้ปัญหาคือ แยกนำอาสาสมัครจึงมีแนวคิดเรื่อง
การพึ่งตนเอง การสร้างรายได้ เพื่อให้สมาชิกและเยาวชนสามารถอยู่ได้และมีความมั่นคงระดับหนึ่ง เช่น การปลูก
กาแฟ การทำสวนคนชี่เกียด
- แยกนำอาสาสมัครในพื้นที่มีงานหลายอย่างที่ต้องรับผิดชอบ เนื่องจากชุมชนยอมรับและไว้วางใจทำให้แยกนำ
อาสาสมัครได้เข้ามามีบทบาทหลายอย่างในหมู่บ้าน แต่ละคนจะมีตำแหน่งหรือหน้าที่มากกว่า 3-5 ตำแหน่ง แต่
ทำในลักษณะจิตอาสา เช่น เป็นที่ปรึกษา กรรมการหมู่บ้าน อสม. ติดตามประเด็นต่างๆ การแก้ปัญหาคือแยกนำ
อาสาสมัครจึงพยายามดึงน้องในหมู่บ้านเข้ามาเรียนรู้ เพื่อสร้างผู้นำรุ่นที่สอง
- แต่ที่ผ่านมา พบว่าการหาทีมงานในพื้นที่และการสร้างผู้นำรุ่นที่สองยังเป็นเรื่องยาก แก้ปัญหาโดยพยายาม
ชักชวนเยาวชนมาเป็นสมาชิก โดยเริ่มต้นจากเครือข่ายก่อน

ปัญหาระดับเครือข่าย

- ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินกิจกรรม ที่ผ่านมาแก้ปัญหาโดยมีกองทุนเล็กๆที่ได้จากการระดม
ทุน เช่น จัดกิจกรรมสอยดาว เปิดหมวก เก็บค่าปรับถ้าไม่แต่งชุดประจำถิ่นเวลามาประชุม ขยายลูกขึ้นตามงาน
ต่างๆ การทำนารวมนำข้าวที่ได้มาใช้ในกิจกรรม และทำกิจกรรมเท่าที่ทำได้ก่อน แต่ถ้าหากเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้
งบประมาณจำนวนมาก เยาวชนอาสาสมัครจะมีการคุยกันเพื่อคิดหารูปแบบที่ใช้งบประมาณที่ประหยัดที่สุด เช่น
กิจกรรม “มหกรรมเยาวชนรักวัฒนธรรม” จากที่เคยจัดใหญ่ ก็จะทำให้แต่ละพื้นที่จัดในพื้นที่ของตนเอง เพื่อ
ประหยัดเรื่องค่าเดินทาง ในส่วนของการประชุมแยกนำอาสาสมัครก็จะอาศัยเวทีประชุมต่างๆ แล้วนัดคุยกัน

- เนื่องจากพื้นที่เครือข่ายทั้ง 11 พื้นที่อยู่ใกล้กัน ทำให้มีปัญหาเรื่องการติดต่อประสานงาน การเดินทางออกมาเจอแต่ละครั้งลำบาก เวลามีนงานหรือกิจกรรมก็จะใช้วิธีฝากบอกต่อกับคนในหมู่บ้าน
- ปัญหาอื่นๆที่พบได้แก่ เยาวชนยังขาดทักษะ/กระบวนการการทำงาน ที่ผ่านมามต้องทำไปเรียนรู้ไปก็อาจมีติดบ้าง ถูกบ้าง แต่ก็ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ ที่ผ่านมาก็พยายามเข้าร่วมแลกเปลี่ยนกับเพื่อนนอกชุมชนบ้าง

เยาวชนกับการเปลี่ยนแปลง

แกนนำเยาวชนสะท้อนให้ฟังถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำงานพัฒนาชุมชนว่า ทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ของบรรพบุรุษ รู้จักถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง นอกจากนี้ยังได้เป็นการพัฒนาศักยภาพและทักษะต่างๆ เช่น การพูดภาษาไทย การนำคุย การจัดกระบวนการ กล้าแสดงออก และมั่นใจในตนเองมากขึ้น

“เด็กๆจะมีปัญหาเรื่องการพูดภาษาไทยมาก จึงทำให้เด็กๆไม่ค่อยกล้าพูด การมาร่วมกิจกรรมกับกลุ่มไม่ใช่แค่มาเรียนรู้ชุมชนอย่างเดียว แต่เด็กยังต้องมีการพัฒนาศักยภาพในการพูด การนำเสนอด้วย ทำให้แต่ละคนมีบทบาทในชุมชนมากขึ้น เพราะคนที่เรียนรู้ในชุมชนด้วย จะอธิบายความเป็นชุมชนได้ดีกว่าคนที่เรียนในระบบอย่างเดียว” เหนก⁴ พูดถึงการพัฒนาเยาวชนจากการทำกิจกรรมเรียนรู้ชุมชน

ปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มเยาวชน

- นอกจากแกนนำอาสาสมัครจะมีจิตอาสาแล้วการทำงานร่วมกันอย่างญาติพี่น้องก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานสำเร็จไปด้วยดี “พวกเราทำงานไม่ได้ให้แรงงานเสร็จๆไป แต่พวกเรายังเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” จี⁴ พูดเสริมประเด็นนี้
- ถึงแม้แต่ละพื้นที่จะอยู่ห่างไกลกันแต่ก็มีพี่เลี้ยงอย่างโครงการฝึกอบรมเยาวชนเพื่อการพัฒนา (YT) ที่คอยหนุนเสริมทักษะ/กระบวนการต่างๆ
- กลุ่มเยาวชนแต่ละพื้นที่มีฐานการทำงานร่วมกันมาก่อน ในช่วงเป็นเยาวชน คณ. ทำให้มีกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนคอยหนุนเสริม สนับสนุนการทำงาน
- แกนนำเยาวชนมีใจที่อยากทำงานพัฒนาชุมชน

บทส่งท้าย

การเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี เยาวชนจะเข้าไปเรียนรู้จากผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือผู้ใหญ่ในชุมชนของตนเอง ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา เกิดการกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนในชุมชนมาเรียนรู้วิถีของตนเองมากขึ้น การกลับมาเรียนรู้ภูมิปัญญา ประเพณีของเยาวชนไม่เพียงแต่เป็นการสืบทอดสิ่งดีงามต่อบรรพบุรุษเท่านั้น แต่ผู้เฒ่าผู้แก่เองก็เกิดความสุข เกิดความภูมิใจที่อย่างน้อยสิ่งดีงามเหล่านี้ก็จะไม่เลือนหายไปกับกาลเวลา

⁴ จิรัญ มั่นสุขเจริญวงศ์ (จี) ผู้ประสานงานเครือข่ายเยาวชนรากหญ้ารักษ์ถิ่น

นางสาวจิรัญ มั่นสุขเจริญวงศ์ (จี)

เจ้าหน้าที่ โครงการฝึกอบรมเยาวชนเพื่อการพัฒนา (YT) อายุ 30 ปี

จี เป็นหนึ่งในแกนนำเยาวชนในเครือข่ายเยาวชน คคน. ปัจจุบันมีบทบาทเป็นผู้ประสานเครือข่ายเยาวชนรากลุ่มรักษ์ถิ่น และอยู่ในฐานะพี่เลี้ยง เล่าให้ฟังถึงแรงบันดาลใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนว่า “เมื่อปี 2535 ในชุมชนเกิดปัญหานโยบายย้ายคนออกจากป่า ช่วงนั้นมี NGOs เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงให้เห็นต้นตอของปัญหา ทำให้เราอยากออกไปเรียนรู้ข้างนอกมากขึ้น เมื่อออกมาแล้วพบว่าหลายชุมชนที่เกิดปัญหาเหมือนกับชุมชนเรา จึงคิดว่า ตัวเราสามารถช่วยอะไรชุมชนได้บ้าง ก็เลยตัดสินใจมาทำงานด้านนี้ พอเข้ามาแล้วก็เริ่มสนุก เราได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่าง และยังได้ช่วยชุมชนด้วย ประกอบกับตนเองไม่ได้เรียนต่อเพราะคิดว่าการศึกษาทำให้คนออกจากชุมชน ไม่ได้กลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง”

สำหรับพัฒนาการของเครือข่ายเยาวชนรากลุ่มรักษ์ถิ่น จี บอกว่าแต่เดิมเยาวชน คคน. เข้ามาช่วยหนุนเสริมงานของกลุ่มผู้ใหญ่ในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเดียว ไม่ได้คิดถึงเรื่องการรื้อฟื้นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา แต่เมื่อได้มาร่วมกับโครงการเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา เยาวชนจึงก็มาคุยกันว่า ในเครือข่ายเยาวชน คคน. มีใครจะกลับไปสืบสานภูมิปัญญาในชุมชนของตนเองบ้าง ตอนนั้นมีอยู่ 5-6 คน เช่น เหนงสนใจเรื่องตัวเขียนปะกาเกอญอ กลีสนใจเรื่องเตหนาเซซสนใจเรื่องรำดาบ ฯ ผ่านไป 1 ปี หลังจากที่ได้เรียนรู้คนเดียวก็ชวนเพื่อนๆ ในหมู่บ้านมาร่วมเรียนรู้ด้วย หลังจากเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ ในหมู่บ้านแล้วก็มาคุยกันต่อว่าจะขยายต่ออย่างไร จึงได้จัดเป็นกลุ่มเยาวชนขึ้นมา จากนั้นก็มาตั้งเป็น “เครือข่ายเยาวชนรากลุ่มรักษ์ถิ่น” ขึ้น

การทำงานที่ผ่านมา จี บอกว่ารู้สึกเหนื่อยและท้อเหมือนกันเพราะต้องทำงานกับคนมากมาย และต้องต่อสู้กับนโยบายของรัฐ แต่เมื่อได้เข้าร่วมกับกลุ่มเยาวชนเครือข่ายรักษ์ถิ่น ได้มาเจอเพื่อนๆ ก็ทำให้จีเกิดพลังขึ้นมาแล้วคิดว่าถ้าเราไม่ทำแล้วใครจะทำ

ปัจจุบัน จี มาช่วยงานอยู่กับ YT และเป็นผู้ประสานงานเครือข่ายเยาวชนฯ พูดถึงการหนุนเสริมเรื่องการทำงานของเยาวชนว่า “ที่ผ่านมา YT จะทำหน้าที่ประสานและเป็นพี่เลี้ยงให้ แบ่งบทบาทหน้าที่ให้อาสาสมัครรับผิดชอบ ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น งานมหกรรมเยาวชนฯ YT จะทำหน้าที่ประสานงานให้ ครั้งต่อไปก็ปล่อยให้เยาวชนทำเอง จากนั้น YT จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา คอยติดตามการทำงานอยู่ห่างๆ หากกลุ่มไหนต้องการพัฒนาส่วนไหน ทาง YT ก็จะจัดหาวิทยากรมาพัฒนาศักยภาพให้”

นางสาวสุขศรี ชิตีพัทธ์ (เหนก) ผู้ประสานงานกลุ่มเกอญอโพ (บ้านแม่ชะปอ) ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่ อายุ 28 ปี เรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่

เหนกเริ่มเข้ามาทำกิจกรรมในกลุ่มเกอญอโพ เมื่อปี 2547 จนถึงปัจจุบัน เล่าให้ฟังถึงเหตุผลที่เข้ามาร่วมกิจกรรมกับเยาวชนว่า “เนื่องจากเกิดปัญหาในพื้นที่ก็เลยเข้ามาร่วมเรียนรู้กับเพื่อนๆ ประกอบกับช่วงนั้นมีพี่คนหนึ่งเสียชีวิตไปก็ยิ่งอยากรู้ และติดตามสถานการณ์ ที่ผ่านมานอกจากจะได้ติดตามสถานการณ์ต่างๆแล้วยังได้เรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรมด้วย ทำให้เรารู้ว่าในชุมชนมีสิ่งที่น่าสนใจเยอะมาก ทำให้เราสนุกสนานกับการเรียนรู้จึงได้เข้ามา”

ปัจจุบัน เหนก ทำหน้าที่เป็นแกนนำอาสาสมัครที่ชักชวนเด็กๆ ในชุมชนมาร่วมเรียนรู้เรื่องตัวเขียนปกากะเกอญอ นิทานแทรกคติสอนใจ การอ้อทอ ซึ่งเด็กส่วนใหญ่จะเป็นเด็กเล็กเพราะเยาวชน (เด็กโต) ส่วนหนึ่งต้องเป็นแรงงานครอบครัว เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จก็จะไปรับจ้างทำงานในเมือง เพื่อหาเงินมาไว้ใช้ในระหว่างการทำนา เหนกสะท้อนให้ฟังว่ากิจกรรมที่เรียนรู้กันภายในชุมชนถึงแม้จะเป็นกิจกรรมเล็กๆ หรือเป็นการเรียนรู้กลุ่มเล็กๆ แต่ผลที่ได้โดยตรงคือชุมชน เพราะการเรียนรู้เหล่านี้จะเป็นการถ่ายทอดและปลูกฝังเรื่องของชุมชนในตัวเด็ก ทำให้เด็กเกิดความรักในชุมชนและรากเหง้าของตนเอง

นอกจากนี้เด็กและเยาวชนที่ได้มาร่วมเรียนรู้กับกลุ่มพบว่ากล้าแสดงออก กล้าพูด ทำให้เด็กๆ เหล่านี้ถูกดึงตัวไปช่วยงานต่างๆ “การมาร่วมกิจกรรมกับกลุ่มไม่ใช่แค่มาเรียนรู้ชุมชนอย่างเดียว แต่เด็กยังต้องมีการพัฒนาศักยภาพในการพูด การนำเสนอด้วย ทำให้แต่ละคนมีบทบาทในชุมชนมากขึ้น เพราะคนที่เรียนรู้ในชุมชนด้วย จะอธิบายความเป็นชุมชนได้ดีกว่าคนที่เรียนแต่ข้างนอก (เรียนในระบบ) อย่างเดียว”

ปัญหาเรื่องแกนนำในพื้นที่น้อยเป็นอีกปัญหาที่เหนกและเพื่อนๆ พยายามแก้ปัญหา เนื่องจากเด็กที่โตหน่อยต้องออกไปทำงานในเมือง บางก็ไปเรียนหนังสือ จึงได้มาพูดคุยกันและพยายามดึงกลุ่มที่ออกไปข้างนอกมาร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อให้ห้องๆ ในชุมชนเห็นว่ายังมีพี่ๆ กลับมาดูแลอยู่ แต่ด้วยมีภาระหน้าที่จึงต้องออกไป “เป็นการสร้างพื้นที่ให้กับคนที่ไปเรียน หรือไปทำงานในเมืองได้กลับมาจัดกิจกรรมที่บ้าน” เหนกพูดเสริมประเด็นนี้

8 ปี กับการเข้ามาทำกิจกรรมในกลุ่มเยาวชนและร่วมขับเคลื่อนงานกับผู้ใหญ่ ทำให้เหนกสามารถพูดภาษาไทยได้คล่องและประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้ มีทักษะการจัดกระบวนการกับเด็กและผู้ใหญ่ “เด็กๆ จะมีปัญหาเรื่องการพูดภาษาไทยมาก จึงทำให้เด็กๆ ไม่ค่อยกล้าพูด การที่เด็กเข้ามาเรียนรู้ตรงนี้จะเป็นการฝึกการพูด การนำเสนอไปในตัว” และสิ่งที่เหนกภูมิใจมากที่สุดคือ “ได้เรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่ออันดีงามของชุมชน”

กาสิ ชัยโย กลุ่มเยาวชนหินลาดนอก อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

จบการศึกษา ม.6 กศน.เวียงป่าเป้า

เมื่อปี 2547 ได้เข้ามาร่วมมีบทบาทในการขับเคลื่อนเรียกร้องเรื่องที่ดินกับกลุ่มผู้ใหญ่ เพราะกลัวว่าหากย้ายออกจากป่า วิถี ความเชื่อ ของชนเผ่าจะหายไป แต่ด้วยภาระครอบครัวจึงต้องเดินทางเข้ามาทำงานที่กรุงเทพฯ และปี 2548 ไปเป็นทหารอยู่ที่เชียงใหม่ เมื่อได้กลับมาอยู่เชียงใหม่ทำให้ กาสิ ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนอีกครั้งในช่วงวันหยุด เมื่อปลดประจำการในปี 2551 จึงได้กลับมาทำกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนเต็มตัว “ผมเห็นถึงความแตกต่างของการใช้ชีวิตระหว่างในเมืองกับที่บ้าน ชีวิตในเมืองต้องดิ้นรนหากิน อะไรก็ต้องใช้เงินซื้อ ไม่เหมือนกับอยู่บ้านอาหาร ผัก ไม่ต้องซื้อ อยู่กินตามฤดูกาล อยู่กับอากาศและธรรมชาติดี ๆ”

กาสิ มีหน้าที่ช่วยประสานงานและจัดกิจกรรมในชุมชน เช่น การเลี้ยงผีป่า เก็บขยะ จัดค่าย ปลูกป่า โดยจะได้รับการสนับสนุนจาก YT ซึ่งการทำงานได้มีการประสานงานช่วยระหว่างกลุ่มเยาวชนหินลาดในด้วย เนื่องจากมีพื้นที่ใกล้เคียงกัน นอกนี้ กาสิ ยังมีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านด้วย

กิจกรรมสืบสานภูมิปัญญาของหินลาดนอกถูกยกระดับเป็น “หลักสูตรท้องถิ่น” โดยเปิดเป็นโรงเรียนชุมชนหินลาดนอก ซึ่งการคิดหลักสูตรท้องถิ่นนี้ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดว่าจะสอนอะไรให้กับเด็ก ๆ ด้วย มีผู้ใหญ่ในชุมชนและครู กศน. มาช่วยสอน แต่กว่าจะมาเป็นโรงเรียนชุมชนได้ กาสิ เล่าว่าต้องต่อสู้ทางความคิดกับเขตพื้นที่การศึกษาและชุมชน “ถึงแม้เด็กจะโตและออกไปทำงานข้างนอกแล้ว แต่สิ่งหนึ่งที่เราหวังคือเด็กได้เรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ชุมชน” ส่วนการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกมี YT เป็นพี่เลี้ยงหลัก

กาสิ พูดถึงข้อดีที่ได้มาทำงานพัฒนาชุมชนว่า “ผมชอบงานนี้เพราะได้อยู่กับชุมชน อยู่กับพ่อแม่ และเรายังได้มีโอกาสไปเรียนรู้นอกชุมชนด้วย บางอย่างก็นำมากลับมาทำในชุมชน เช่น การเปลี่ยนไร่ข้าวโพดบ้างส่วนมาทำสวนคนชี่เกียมก็มีได้นำร่องทำเพื่อเป็นตัวอย่างเพื่อให้ชุมชนมีแหล่งอาหารของตนเอง และยังทำให้ดินค่อย ๆ ปรับสภาพดีขึ้นด้วย ตอนนี่เริ่มมีคนทำตามแล้ว เมื่อก่อนครอบครัวไม่เข้าใจในสิ่งที่ผมทำอยู่เพราะท่านอยากให้ผมไปทำงานข้างนอกแต่ผมก็ทำให้แม่เห็นสิ่งที่ผมตั้งใจทำ ตอนนี่ครอบครัวเข้าใจและสนับสนุนในสิ่งที่ผมทำมีความสุข และสิ่งที่ผมภูมิใจก็คือเห็นไร่ข้าวโพดเริ่มลดลง”

กลุ่มเครือข่ายรากหญ้ารักษ์ถิ่น

ผู้ประสานงาน คุณจริญ มั่นสุขเจริญวงศ์

ที่อยู่ 23/10 ม.6 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

โทรศัพท์ 053 329077 E-mail : jee_yt@hotmail.com